

M&O wordt Bedrijfseconomie

Over een jaar start het vak 'Bedrijfseconomie' in de vierde klassen van havo en vwo. In samenwerking met CITO, CvTE, SLO, Landelijk Expertisecentrum economie en handel en lerarenopleiders besteedt de sectie BE het komende jaar uitgebreid aandacht aan het nieuwe programma. In dit introductieartikel komen achtereenvolgens aan de orde: vergelijking van het oude programma met het nieuwe, belangrijke publicaties, het tijdpad, de nascholing en voorbeeldexamenopgaven.

Daarnaast tref je in deze TEO de volgende artikelen aan:

- **Het nieuwe vak bedrijfseconomie en het centrale examen, een trip naar de "Bahama's";**
- **Het programma bedrijfseconomie en de digitale handreiking;**
- **Financiële zelfredzaamheid nog niet glashelder en**
- **Kansen voor ons onderwijs.**

Sectiebestuur Bedrijfseconomie

Vergelijking oud met nieuw programma

De naam voor het nieuwe vak die de vernieuwingscommissie, onder leiding van Arnoud Boot, had bedacht luidde: Bedrijfseconomie, ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid. Deze naam geeft duidelijk aan in welke richting de vernieuwing van het vak gezocht moest worden: meer aandacht voor het ondernemerschap en als geheel nieuw onderdeel 'financiële zelfredzaamheid', waarbij stil gestaan wordt bij financiële en wettelijke consequenties van samenwonen, trouwen, scheiden, schenken en erven.

We citeren uit het eindrapport van de commissie Boot: 'Organisatie komen en gaan. Mensen hebben geen baan meer voor het leven, maar moeten zelf telkens nieuwe keuzes maken. De verzorgingsstaat is ingeruild voor ondernemerschap, zowel in de letterlijke betekenis als overdrachtelijk. Burgers worden geacht ondernemend te zijn en initiatieven te nemen, in welke rol en positie dan ook. Burgers moeten ook de toenemende complexiteit van de samenleving het hoofd kunnen bieden. Financiële zelfredzaamheid neemt in belang toe. Een vak als M&O kan handvatten bieden om belangrijke keuzes die mensen in hun leven maken te analyseren, zoals het beginnen van een eigen bedrijf of het innovatief en productief zijn in organisatorische verbanden, maar ook voor meer persoonlijke keuze als het kopen van een huis.

De nieuwe missie en doelstellingen van het vak maken een andere invulling en programmering van het vak noodzakelijk. Het functioneren van organisaties blijft een belangrijke invalshoek, maar decentrale initiatieven krijgen een belangrijke plaats en het perspectief van het individu ofwel de leerling komt centraal te staan' (en daardoor meer aandacht voor privébeslissingen).

Het eindrapport van de commissie Boot had be-

trekking op zowel de stof voor het CE als op de stof voor het SE. De syllabuscommissie gaf een nadere uitwerking van de CE-stof zoals dat door de commissie Boot was ontwikkeld. Het eindrapport van de syllabuscommissie betreft dus uitsluitend de stof voor het CE.

Uit het eindrapport van de syllabuscommissie citeren we:

'In het examenprogramma is een bepaalde mate van overeenkomst tussen de eindtermen voor havo en vwo. In de havo-syllabus is gekozen voor de pragmatische insteek van de startende ondernemer. De benadering in de vwo-syllabus is wetenschappelijker, met meer aandacht voor theorievorming en conceptvorming. In het subdomein F2 (financieel beleid: kosten- en winstvraagstukken) in de havo-syllabus is een aantal technieken om kosten en winst te berekenen achterwege gelaten. In het subdomein F2 van de vwo-syllabus wordt van de kandidaten meer rekenwerk gevraagd waarbij zij een verklaring of toelichting moeten geven. Bij andere domeinen is het verschil tussen havo en vwo op tweeërlei gebied:

- dezelfde onderwerpen, maar voor vwo handelingswerkwoorden van hogere denkvaardigheden;
- dezelfde onderwerpen, maar met verdieping.'

In bijlage 3 van het eindrapport van de syllabuscommissie zijn de handelingswerkwoorden met behulp van de taxonomie van Bloom opgenomen. De handelingswerkwoorden van lagere naar hogere denkvaardigheden zijn: memoriseren (noemen), begrijpen (uitleggen), toepassen (berekenen, opstellen), analyseren, evalueren (beoordelen), creëren (adviseren).

Tot de stof van het schoolexamen behoren ook de keuze-onderwerpen. De commissie Boot ging ervan uit dat havo 20 uur besteedt aan keuze-onderwerpen en vwo 40 uur. In hoeverre deze aantallen haalbaar zijn, zal de toekomst leren.

Websites

Het examenprogramma en de syllabi Bedrijfseconomie vind je op de website van het College voor Toetsing en Examens (CvTE); www.hetcvte.nl onder vakvernieuwing (bij overzicht vakvernieuwing: zie bedrijfseconomie havo/vwo, examenprogramma en syllabi*).

De voorbeeldopgaven staan op dezelfde website van CvTE.

De handreiking voor het schoolexamen* vind je op de website: <http://handreikingschoolexamen.nl/>



bedrijfseconomie-hv

* Voor de nieuwe collega's: Het examenprogramma is het officiële document, dat in de Staatscourant gepubliceerd wordt. Het omvat de gehele stof dus zowel de stof die geëxamineerd wordt op het centraal examen (CE) als de stof die geëxamineerd wordt op het schoolexamen (SE). Het examenprogramma bestaat uit 3 à 4 A4-tjes. Veranderingen in het examenprogramma zijn alleen mogelijk via een wetwijziging.

Een syllabus is een uitgebreide uitwerking van de stof voor het centraal examen aan de hand waarvan CvTE (college voor examens en toetsen) de centrale examens maakt. In een syllabus kunnen vrij eenvoudig wijzigingen worden aangebracht. Het CvTE is daarbij de instantie die eindverantwoordelijkheid draagt.

De stof voor het SE is uitgewerkt in de handreiking van het schoolexamen, dat samengesteld is door SLO (stichting leerplanontwikkeling). De examenstof voor het CE is voor elke leraar/leerling bindend: de gehele CE-stof is verplicht. Ten aanzien van de stof van het SE kan een school/een leerling wel enige vrijheid betrachten: tijdens het SE kan men eigen onderwerpen aan de orde stellen. De 'handreiking' is met andere woorden een voorbeeld van een uitwerking van de stof voor het schoolexamen.

Het tijdspad: alle data op een rijtje.

1 schooljaar 2017/2018

Bijscholing door de lerarenopleidingen over (nieuwe) onderwerpen van het examenprogramma
Publicatie van de voorbeeldexamens op www.hetcvte.nl #

2 augustus 2018

Start van het vak 'Bedrijfseconomie' in de vierde klassen van havo en vwo (kiest een school ervoor dit vak te beginnen in de vijfde klas van vwo dan start dit vak op vwo in augustus 2019)

3 september 2019

De 'septembermededeling' (2019) geeft specifieke informatie over het eerste centraal examen (CE) Bedrijfseconomie havo en het bezemexamen M&O havo

4 mei 2020

Het eerste centraal examen Bedrijfseconomie havo en het bezemexamen M&O havo

5 september 2020

De 'septembermededeling' (2020) geeft specifieke informatie over het eerste centraal examen Bedrijfseconomie vwo en het bezemexamen vwo

6 mei 2021

Het eerste centraal examen Bedrijfseconomie vwo en het bezemexamen M&O vwo

Oorspronkelijk zouden in het schooljaar 2017/2018 de voorbeeldexamens van havo en vwo gepubliceerd worden. Uit het artikel van Jan Stevens in dit tijdschrift van juli 2017 blijkt dat CvTE er blijkbaar voor gekozen heeft het voorbeeldexamen havo in het voorjaar van 2018 te publiceren en het voorbeeldexamen vwo in het voorjaar van 2019.

De bijscholing

In dit schooljaar vindt de nascholing plaats in een vierdaagse cursus ('s morgens aandacht voor de theorie, 's middags voor toepassingen).

bijeenkomst	Ochtend	Middag
1	financiële zelfredzaamheid	persoonlijke contexten
2	Ondernemen	beelden van een onderneming
3	de klantwaardepropositie	het business model Canvas in de klas
4	maatschappelijke risico's	risico's in de klas

De cursus vindt plaats in Zwolle, Eindhoven en Amsterdam (telkens op een donderdag)

Cursusdag	Zwolle	Eindhoven	Amsterdam
1	28 september	5 oktober	12 oktober
2	16 november	23 november	30 november
3	18 januari	25 januari	1 februari
4	15 maart	5 april	12 april

Je kunt je aanmelden bij het Landelijk Expertisecentrum voor Economie en Handel via het online inschrijfformulier op www.expertisecentrumeeconomie.nl.

Voorbeeldexamenopgaven

In 2016 heeft CvTE tien voorbeeldopgaven gepubliceerd over een aantal nieuwe onderwerpen uit het examenprogramma Bedrijfseconomie. Het sectiebestuur heeft deze opgaven van commentaar voorzien. In de voorbeeldopgaven zitten nog wel enkele schoonheidsfoutjes, die inmiddels doorgegeven zijn aan CvTE.

Van de tien voorbeeldopgaven kunnen de opgaven 3, 4, 5 en 9 gebruikt worden voor schoolonderzoeken, die nog op het bestaande programma zijn gebaseerd.

Het is wel even wennen aan de opgaven over nieuwe onderwerpen (bijvoorbeeld opgave 6 over opties). Dat geldt ook voor opgaven over onderwerpen, die niet in eerste instantie op ons vakgebied

opg.	naam van de opgave	havo/vwo	Onderwerpen	domein
1	Stephen en Imke	Havo	• geregistreerd partnerschap • schenking	B1
2	Chris	Havo	• opzetten eigen bedrijf • SWOT-analyse	B2, D2, E2
3	Knip & Go	Havo	• afroom- en pushstrategie • ondernemersplan • oprichtingsbalans • exploitatiebegroting • liquiditeitsbegroting	F1 F2
4	Havo	Havo	• verwacht en werkelijk bedrijfsresultaat	
5	Mary-Ann	Vwo	• beleggen • samengestelde interest • converteerbare obligatielening	B1
6	PNO	Vwo	• berekeningen met beleggen in opties	B1
7	Chris en Carolien	Vwo	• trouwen en scheiden • hypothecaire lening • belastingvoordeel	B1
8	Beertender	Vwo	• marketing • effectuation • affiliatie	B2 en E2
9	Händel	Vwo	• financieringsbehoefte • winst-en-verliesrekening • eindbalans • solvabiliteit	F1
10	MM	Vwo	• herwaardering • inhaalafschrijving	F2 en G2

liggen zoals trouwen, scheiden, erven en schenken. Het valt op dat correctie van dit soort opgaven niet zo eenvoudig is. Aan deze onderwerpen 'kleven' nogal eens wettelijke bepalingen waarin economen niet erg thuis zijn, hetgeen het maken en corrigeren van dit soort opgaven niet eenvoudiger maakt.

Kanttekening bij de voorbeeldopgave 10: Uitwerking vraag 4: Inhaalafschrijvingen zijn volgens de vigerende wetgeving niet toegestaan. Slechts de hogere afschrijving in de toekomst mag per jaar ten laste van de winst-en-verliesrekening worden gebracht, waarna de wettelijke reserve voor hetzelfde bedrag, gecorrigeerd voor voorziening belastingverplichtingen, vrijvalt. Wat is de mening over deze zaak van de deskundigen, die de bijscholing verzorgen?

Bedrijfseconomie

Het nieuwe vak bedrijfseconomie en het centrale examen

Een trip naar de "Bahama's"...

Een nieuw vak, een nieuw programma, en dus ook een nieuw centraal examen (CE) Bedrijfseconomie, Ondernemerschap en Financiële zelfredzaamheid. Het vak is afgekort tot 'bedrijfseconomie', maar de aspecten ondernemerschap en financiële zelfredzaamheid zijn even belangrijk. Bedrijfseconomie is een algemeen vormend vak, dat duidelijk maakt hoe organisaties functioneren en hoe zij een bijdrage leveren en invloed uitoefenen op de samenleving – en omgekeerd. Om die reden is de voorbereiding op het CE bedrijfseconomie vergelijkbaar met een trip naar de Bahama's: Bijna Alles HANGT Met Alles Samen.

Jan Straver,
Jan Stevens en
Marjan Beijering

Departure 2018 ...

Na gedegen voorbereidingen onder leiding van Arnoud Boot in de vernieuwingscommissie en van Jaap Koelewijn in de syllabuscommissie ligt er een goed en uitgebalanceerd programma. Het nieuwe programma bedrijfseconomie zal vanaf september 2018 aan leerlingen in de vierde klassen van havo en vwo worden aangeboden.

In dit artikel wordt de inhoud van het vak toegelicht en gekoppeld aan de wijze van toetsing en beoordeling van het vak bij het centrale examen. De vraag die we in dit artikel willen beantwoorden is: 'Wat moet een leerling kennen en kunnen voor het CE en op welke manier moet hij dat laten zien?'. Daarbij merken we meteen op dat het centraal examen geen doel op zichzelf is, maar een middel om te bepalen of een leerling vraagstukken uit het vak kan beantwoorden. Het gaat uiteindelijk om de inhoud van het vak. Wel hebben centrale examens het voordeel dat elke leerling op dezelfde manier wordt getoetst, onafhankelijk van personen of instituten.

De organisatie op het veld van een stadion

Het nieuwe programma bedrijfseconomie bevat, naast een aanvulling en herijking van het oude pro-